

ירדן בן חורין¹

"המצאה היא תוצר של תהליך שמורכב מ-99% זיעה ו-1% השראה".

תומס אדיסון

מצוינות היא מצב או הלך רוח שבו אדם שואף לעשות את הטוב ביותר שהוא מסוגל לעשות, בדרך הטובה ביותר, מתוך מוטיבציה פנימית ומתוך תפיסה ערכית בכדי להגיע לתוצרים או לביצועים איכותיים

הצורך במצוינות

נדרשת השקעה מחודשת בטיפוח מצוינות לבניית דור העתיד של המדענים, הממציאים, האמנים, המוסיקאים והיוצרים האיכותיים בתחומים השונים

הכוחות החזקים מתוך חשש מערכים של אליטיזם ואינדיווידואליזם שדבקו במצוינות, ומתוך צורך באפליה מתקנת הדורשת השקעה בכוחות החלשים והמוחלשים בחברה. התוצאה של מגמות אלה היא שאת מקום המצוינות תופסים ערכים של בינוניות ושטחיות והמצוינות מאבדת את ערכה כדבר חשוב וראוי שיש לשאוף אליו. מגמות אלה מכרסמות בפרטנציאל האנושי של החברה ומקשות על בניית דור העתיד של המדענים, הממציאים, האמנים, המוסיקאים והיוצרים האיכותיים בתחומים השונים. דור העתיד שיפעל לפריצת דרכים לשיפור איכות החיים, להגדלת הצמיחה, להרחבת העושר התרבותי ועוד. נראה שאם לא נפעל בהקדם, יפגע המשאב העיקרי של מדינת ישראל – ההון האנושי – שאמור לסייע לנו בהתמודדות עם

בשנים האחרונות אנו עדים להתחזקות מגמות של שטחיות, סיפוקים מהירים, רדיפה אחר תוצרים קלים להשגה ואחר רווחים קלים ומהירים בקרב צעירים ומבוגרים כאחד. לעומת זאת, מגמות של העמקה, התמדה, רצינות והשקעת מאמץ אינן מוערכות ואף מעוררות הסתייגות, כך שיותר ויותר צעירים נרתעים ממצוינות בלמידה ובעשייה. אפילו בקרב אנשי חינוך קיימת התנגדות לטיפוח

1 ירדן בן חורין, מכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה. עבד בעמותה למצוינות בחינוך. ניהל את בית הספר הראשון לנוער בסיכון של מכון ברנקו וייס במרום הגליל. מנחה מורים, רכזים ומנהלים בתחומי חינוך, תהליכי שינוי, מוטיבציה, מצוינות ועוד. מנחה קורסים בחשיבה יצירתית והמצאתית במסגרות שונות. בעל תואר שני בכימיה.

החלשים. כל זאת מתוך שאיפה לאיזון בין הצורך בצמצום פערים לבין הזכות של כל ילד/ה לממש את הפוטנציאל הייחודי לו/ה באופן אופטימלי.

אתגרי המאה העשרים ואחת. כדי לאזן את המגמות הללו נדרשת כיום השקעה מחודשת בטיפוח מצוינות. נדרשת השקעה בשוליים החזקים במידה דומה להשקעה בשולים

תפיסה מתקדמת של מצוינות

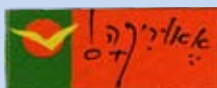
מצוינות היא התוצר של תהליך שבו כל שלב מתבצע בצורה הטובה ביותר והכוח המניע אותה הוא העשייה האיכותית עצמה ולא הרצון להיות ראשון במרוץ לצמרת

אנשים בעלי הישגים יוצאי דופן מעידים על עצמם כי ההתמקדות בעשייה איכותית כיוונה אותם אל התוצאה המצוינת ולא הרצון להגיע אליה. אם כך, לפי תפיסה זו, מצוינות היא התוצר של תהליך שבו כל שלב מתבצע בצורה הטובה ביותר והכוח המניע אותה הוא העשייה האיכותית עצמה ולא הרצון להיות ראשון במרוץ לצמרת. כך שהדרך (התהליך) היא שיוצרת את המשמעות להישג ולא ההישג עצמו, ממש כמו שהטיסה לירח קיבלה את משמעותה מהמאמץ האדיר שהושקע בתהליך. אילו התהליך היה פשוט וקל, ההישג של הנחיתה על הירח והחזרה לכדור הארץ היה מאבד מערכו.

זאת ועוד, מצוינות תהליכית מתמקדת בייחוד שיש בכל אדם, בדבר בו היחיד שונה מאחרים, ולא בדבר בו הוא יותר מאחרים. תפיסה זו מאפשרת לכל אדם להצטיין ביכולתו המיוחדת ובכך היא תומכת גם ברווחתו הנפשית. זאת בניגוד למצוינות ההישגית הכרוכה לרוב בתחרות, שמעוררת חרדה, תסכול או תחושת כשלון.

תפיסת המצוינות המתוארת במאמר זה שונה מתפיסת המצוינות המקובלת אצל רבים. לפי התפיסה המקובלת, מצוינות היא עניינם של אלה שניחנו בניצוח של גאוניות ואשר חותרים להישגים – זוהי המצוינות **ההישגית**. מצוינות הישגית מוגדרת במידה רבה על ידי האקדמיה, בדרך כלל בתחומים ספציפיים המוערכים בה, והיא מתבססת על השוואה ועל הישגים שנמדדים בציונים. כך שתפיסה זו של מצוינות רלוונטית למספר מצומצם של אנשים ובכך נחסמת בפני רבים הדרך למצות את יכולתם להצטיין בדרכים שונות ובתחומים שונים. כדי להנגיש את ערך המצוינות לאנשים רבים בתחומים שונים, יש להרחיב את תפיסת המצוינות, כך שתאפשר יצירת נורמות חברתיות חדשות אליהן יכול לשאוף כל אדם, כל זאת מבלי להתפשר על האיכות המגדירה מצוינות.

על-פי תפיסה זו, מצוינות היא מצב או הלך רוח שבו אדם שואף לעשות את הטוב ביותר שהוא מסוגל לעשות, בדרך הטובה ביותר, מתוך מוטיבציה פנימית ומתוך תפיסה ערכית בכדי להגיע לתוצרים או לביצועים איכותיים. מצוינות שניתן לכנותה **מצוינות תהליכית**.

טיפוח מצוינות

טיפוח מצוינות תהליכית בבתי הספר נעשית בשיתוף כל אחד מחברי הקהילה הבית ספרית, בתחומי עניין מגוונים וברמות שונות

להלן עקרונות אחדים לטיפוח מצוינות:

עולמו רחב ומגוון ותחומי ההתעניינות שלו מתרחבים והולכים. סקרנות היא אם כך המפתח להיכרות עם העולם שסביב, וככל שהיכרות עם העולם גדלה, גדלה עמה גם הסקרנות. לכן, פרויקטים לטיפוח מצוינות יכללו הבניית ידע כללי ורחב בתחומים שונים. הבניית הידע תתבסס על הסקרנות הטבעית, תעורר אותה, תעצים את כושר הלמידה של התלמידים, תשכלל את יכולתם ליצור קשרים בין-תחומיים ותגביר את היצירתיות שלהם על ידי כך שיוכלו להשאיל רעיונות ופתרונות מתחום אחד למשנהו.

- יש לבנות תפיסה רחבה של מצוינות בקרב המשתתפים בתכנית, תלמידים, הורים ומורים. בהתאם לכך, יש לראות את המצוינות כתהליך שהתוצאה וההישג הן סופו, אך הן אינן מטרתו העיקרית, וכתהליך המדגיש נטיות ומאמץ. בהתאם לתפיסה זו כל תלמיד/ה יכול/ה לשאוף ולהגיע למצוינות.

- בני נוער רבים חווים חוסר עניין וחוסר מוטיבציה במהלך לימודיהם בבית הספר הפוגמים בהישגיהם בתחומים השונים. אחת הדרכים להגברת המוטיבציה היא באמצעות יצירת אתגרים, המהווים גם את אחד המאפיינים החשובים של מצוינות. לפיכך, כל תכנית לטיפוח מצוינות חייבת לכלול אתגרים מבחינת נושאי ורמת הלימוד, מבחינת המשימות הניתנות למשתתפים בתכנית ומבחינת הנורמות והסטנדרטים שיש לעמוד בהם.

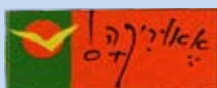
- בד בבד עם הדגשת התהליך וטיפוח הנטיות למצוינות, יש להשקיע במקביל גם ברכישת ידע בתחום דעת ספציפי בו בחר/ה התלמיד/ה להצטיין. שליטה בתחום הידע והבנתו הם חלק מתפיסת האיכות המגדירה מצוינות, והן יסייעו לתחושת הביטחון של התלמידים בתהליך

- לאור המגמות העכשוויות של שטחיות וחוסר רצינות, יש צורך לבנות מחדש את ההצטיינות כערך רצוי. לכן, כל השתתפות בתכנית לטיפוח מצוינות תתקיים לאחר תהליכי מיון תוך מחויבות לסטנדרטים האיכותיים לאורך כל התהליך. יחד עם זאת, הפרויקט צריך להיות פתוח לכלל התלמידים ולבעלי כישורים שונים (לאו דווקא אקדמיים), תוך מתן אפשרות לכל אחד ואחת להציג מועמדות לתכנית המצוינות, תוך הבהרה שהשתתפות בתכנית מחייבת התמדה והשקעת מאמץ משמעותי.

- מקובל לטפח תלמידים מצטיינים בעיקר באמצעות הרחבה, האצה, העשרה של תכני הלימוד ו/או העמקה בהם. בהתאם לתפיסה המוצגת במאמר, אין די בכך, שכן מצוינות היא תרבות ותפיסת חיים. לכן, כל מסגרת של טיפוח מצוינות צריכה להתייחס לערכים, להרגלים, לנטיות, ליכולות ולשפה הקשורים במצוינות ולהטמיעם בקרב כל התלמידים.

- בבואנו לטפח מצוינות בקרב יחידים עלינו לשכלל יכולות קוגניטיביות מסדר גבוה, כמו: יצירתיות, יכולת לפתור בעיות, יכולת למכוונות עצמית ללמידה, יכולת להבין תחום מסוים לעומק, יכולת לחשוב בתנאי אי ודאות, יכולת לחשוב לרוחב, יכולת ללמוד ולהתפתח באופן מתמיד ועוד. כמו כן יש לטפח נטיות והרגלי חשיבה, כמו: התמדה, יסודיות, סקרנות, חיפוש אתגרים והנאה מהם, יוזמה אישית ושאיפה לנסות לעשות כל דבר בצורה הטובה ביותר האפשרית מבלי להתפשר. כל אלה יתרמו לחיזוק מוטיבציה פנימית ויקדמו תחושות של מסוגלות ושל ערך עצמי גבוה.

- ככל שסקרנותו של אדם גדולה יותר,

בסיסית, רגילה וגבוהה, כך שתינתן הזדמנות, הן לתלמידים והן למורים, לממש את המצוינות שלהם בהיקף קטן וממוקד, או בהיקף גדול ומשמעותי.

- תרומה לחברה ולקהילה צריכה להיות חלק בלתי נפרד מחינוך המצוינות, זאת כחלק מתפיסה ערכית וחברתית, של אחריות חברתית, של עזרה הדדית של שיתוף פעולה ועוד. לפיכך, תלמידים יוכלו לבחור באילו דרכים משמעותיות הם מעוניינים לתרום. לדוגמה, תלמידים שמשתתפים בתכנית מצוינות במתמטיקה יכולים לשמש עוזרי הוראה לתגבור הלימודים לתלמידי הכיתות הנמוכות.

לאור תפיסה זו נראה כי מתבקשות דרכים לטיפוח מצוינות תהליכית בבתי הספר. גישה זו רואה בכל אחד מחברי הקהילה הבית ספרית שותף לתהליך, מורים ותלמידים כאחד.

התפתחותם כברי-סמכא בתחום. לשליטה בתחום הידע ולהבנתו יש השלכות על מעמד התלמידים בבית הספר כך שהם יכולים להפוך לבעלי מעמד של מומחים בתחומם. למידה לצורך הבנה והעמקה תאפשר לתלמידים לחוות תחושת שליטה ומסוגלות ולזכות בהערכה אמיתית על שליטתם בנושא זה, תוך יכולת להציג אמירה אותנטית ו/או עשייה עצמאית ומקורית בתחום.

- חינוך למצוינות צריך להתממש בתוצר ממשי או בביצוע מוחשי. לפיכך, יש להנחות את התלמידים המצטיינים כך שייצרו תוצרים או ביצועים נראים לעין: מאמר, הצגת עבודת מחקר, הדגמת ניסוי, הדגמת ביצועים חריגים, בניית תוצר ייחודי. כל אחד מהתוצרים ו/או הביצועים חייב לעמוד בסטנדרטים של מצוינות ולהמחיש אותם.
- על בסיס העיקרון ש"כל אחד/ת יכול/ה", יש לאפשר רמות שונות של מצוינות:

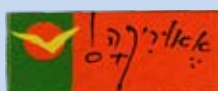
דרכי פעולה לעידוד מצוינות בקרב המורים

עידוד מורים למצוינות בחינוך ובהוראה חינוכית ליצירת תרבות של מצוינות חינוכית בבית הספר להלן כמה דרכי פעולה אפשריות

הנדרשים למצוינות בכדי שתפרח: מזרזים תהליכים, מספקים משאבים למימוש רעיונות, נותנים חופש פעולה רב, מעודדים יוזמות ורעיונות ומאפשרים לעובדים ללמוד ידע בתחום ספציפי וגם ידע רחב נוסף. לשם כך דרושה אוטונומיה לצוות המצוינות, כדי שיוכל להדגים מצוינות בעבודת החינוך הרגילה וגם בעשייה שהצוות מקדם.

לעודד מורים למצוינות בחינוך ובהוראה, הן בכתיבת חומרי למידה והן בטיפוח תלמידים. מורים יוכלו להציע רעיונות חינוכיים שונים לצוות המצוינות. רעיונות שיאושרו, יקבלו תמיכה (מקצועית, כלכלית או אחרת), וימומשו תוך תיעוד התהליך

- להבהיר מהי מצוינות בתחום החינוך ובתחום ההוראה: מה כוללת מצוינות של מורים? של מחנכים? כיצד באה לידי ביטוי מצוינות בתהליך הליווי של תלמידים? ועוד.
- להקים צוות של מורים מעולים שיתכננו ויממשו תכניות לטיפוח מצוינות של מורים. המצוינות שיפגינו המורים תהווה מודל הן למורים נוספים והן לתלמידים, ותהווה את הצעד הראשון ביצירת תרבות של מצוינות חינוכית בבית הספר.
- להקל על המהלכים לקידום יוזמות ורעיונות ולא לעכבם באמצעות נהלים ופרוצדורות מסורבלים ומכבידים. לצורך זה אפשר לקבל השראה מהנעשה בתעשייה ובהיי-טק שם מעניקים את כל התנאים

- בכדי לאפשר למורים אחרים שירצו בכך לפעול באופן דומה.
- לפעול להפצת הרעיונות החינוכיים ו/או הפדגוגיים שיגובשו בצוות המצוינות תחילה בקרב מורי בית הספר, ומאוחר יותר במקומות שונים בארץ ובעולם. זאת באמצעות מפגשים קבועים, עלון אלקטרוני, עלון רגיל או כל אמצעי מתאים אחר.
- לבנות תשתית של משאבים וקשרי גומלין עם גורמים שונים המעודדים מצוינות. למשל, יצירת קשרים עם מרצים בולטים בתחומם מהאוניברסיטה, מהתעשייה או מתחומי יצירה שונים, שילוו תכניות, רעיונות או כל עשייה אחרת, ויהיו שותפים לה.
- להגדיל את הנגישות של מורים לתשתיות מטפחות מצוינות, כמו השתתפות בכנסים, מנוי על כתבי עת או הזמנת ספרים, באמצעות הקצאת משאבים לכך.
- לעודד מורים להרחיב את תחומי העניין שלהם ואת תחומי ההתמחות שלהם. לעודד מורים לשפר את מיומנויות ההוראה שלהם ועוד.
- לקיים כנס אחת לשנה שיאפשר הצגה של העשייה, התהליכים והתוצרים בבתי הספר השונים. הכנס יהיה פתוח לתלמידים, להורים ולקהל הרחב. במסגרתו יוזמנו להרצות אנשים מתחומים שונים על היבטיה השונים של המצוינות.

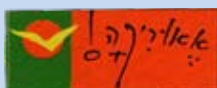
דרכי פעולה לעידוד מצוינות בקרב התלמידים

טיפוח מצוינות בקרב תלמידים יכול להיעשות במסגרת הפעילות השגרתית של בית הספר ובאמצעות תכניות ייעודיות לתלמידים נבחרים

- השלב הבסיסי בכל דרך שנבחר לעודד מצוינות בקרב התלמידים הוא זיהוי נטיות וכישורים ייחודיים. היות שמצוינות כוללת גם יכולת בולטת בתחום מובחן שבאה לידי ביטוי בביצועים מיוחדים בתחום כלשהו: אמנות, ספורט, מחקר ועוד. לאחר האיתור יש למצוא דרכים לסייע לתלמידים במציאת דרכים לקידום יכולתם הבולטת באחת מן המסגרות להלן:
- טיפוח מצוינות בשיעורי הלימוד ובפעילויות השגרתיות של בית הספר.
- טיפוח מצוינות באמצעות תכניות ייעודיות לתלמידים נבחרים.
- לתת אפשרות לתלמידים נבחרים להצטיין על ידי למידה והוראה לשם הבנה, העמקה בתחום ו/או הרחבת את נושאי הלימוד בתחומים השונים. זאת במסגרת שעות תגבור, שעות פרטניות, עבודות בית וכדומה. התנאי לכך הוא הוראה איכותית ברמה גבוהה.
- לתת הזדמנויות לתלמידים להצטיין בעשייה מוגדרת. יש לעודד אותם לבחור לעשות דבר כלשהו מתוך העשייה השוטפת (מכפיפות בטן ועד עבודה בהיסטוריה) בצורה איכותית, הטובה ביותר שהם מסוגלים לה, תוך הטבעת חותם ייחודי המאפיין רק אותם.
- לבנות מסלול הצטיינות בתוך כיתה רגילה במקצועות השונים. תלמידים שיבחרו למסלול זה ילמדו עם חבריהם לכיתה אך יהיו מחויבים לנורמות, לאיכויות ולדרישות גבוהות יותר. תלמידים אלה יוכלו להוות דוגמה לאחרים ויגבירו את השאיפה לאיכות ולמצוינות של כלל תלמידי הכיתה.

טיפוח מצוינות בשיעורי הלימוד ובפעילויות השגרתיות של בית הספר

במסגרת הלימוד בבית הספר ישנן דרכים שונות לטיפוח מצוינות. להלן מספר אפשרויות:

לסייע להם להתמודד עם בעיות החברתיות שיכולות להיווצר בשל התווית החברתית המלווה אותם, נטייתם לראות בעיסוקים שונים ביטול זמן או חוסר ערך, ההעדפה שלהם לחבר אחד או שניים ולא לחבורות, ועוד. כך שיש לאזן בין הצרכים והיכולות שלהם לבין השאיפה לשלבם במסגרות חברתיות נורמטיביות. כמו כן מומלץ ליצור קבוצה של תלמידים מצטיינים התורמת לקידום תחושת השייכות שלהם ולרווחתה של קהילת בית הספר בו הם לומדים.

במסגרת התכניות לטיפול מצוינות חשוב להתייחס לשתי פעולות שתכליתן לתת מענה לצרכים בטווח הקצר ובטווח הארוך:

- פעולות שתכליתן לטפח מצוינות באופן ישיר.
- פעולות שתכליתן להגדיל את הסיכויים ללימודים גבוהים.

פעולות שתכליתן לטפח מצוינות באופן ישיר

טיפול נטיות

מרכיב מהותי לכל תכנית המטפחת מצוינות חייב להיות טיפוח נטיות ויצירת הרגלים של מצוינות. זאת בניגוד להרגלים המצויים בקרב בני נוער, כמו הצורך בסיפוקים מהירים, מעבר חד ומהיר מדבר לדבר, התייחסות לדעות כעובדות ועוד. לכן, כל פעולה במסגרת התכנית תתבצע בתשומת לב מרבית, תוך הקפדה על הפרטים, ושאיפה לעמוד באיכות ובנורמות של מצוינות, הן בתוצר הסופי והן ובעיקר בתהליך. אנו מצפים שמשותפי התכנית לא רק שישפרו את הישגיהם הלימודיים ו/או יוסיפו דעת, אלא שישגלו ויפנימו נורמות, ערכים, הרגלים ונטיות, כמו: משמעת עצמית, נטייה להתמדה, נטייה להעמקה, נטייה לחקירה ולבדיקה מבוססת, יושר אינטלקטואלי, הנעה מתוך סקרנות, יצירתיות ועוד.

התמחות בתחום ידע

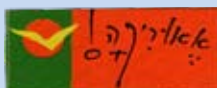
מרכיב בסיסי של התכנית הוא התמחות בתחום דעת מסוים (אמנות, מוסיקה, טכנולוגיה, מדע, ספורט ועוד), שבו לתלמידים יש כשרון או העדפה מיוחדת. מטרת

- לעודד מצוינות חברתית, באמצעות תמיכה בתלמידים נבחרים כאחראים על תחומים חברתיים שונים בבית הספר. תוך כדי העשייה אפשר לעודד את התלמידים לקיימה באיכות גבוהה, ולאחריה, מומלץ לנתח את מהלכה וללמוד את לקחיה, כל זאת כחלק מתרבות של מצוינות.
- לחגוג מצוינות באירועי שיא, חלוקת תעודות, לוח פרגון ועוד.
- לקיים תחרות שנתית בין כלל בתי הספר לבחירת תלמידים מצטיינים במתמטיקה, במדעים, באמנות ועוד. רכזי המקצוע ימליצו על תלמידים מצטיינים בתחומם בהתאם לקריטריונים מוגדרים, יכינו אותו לתחרות בהתאם להנחיות של מארגני התחרות. התלמידים הזוכים יזכו בפרס משמעותי בתחומי הצטיינותם, למשל, תלמידים שמצטיינים באמנות יקבלו מנוי למוזיאון לאמנות, תלמידים שמצטיינים בספורט יקבלו מנוי לחדר כושר, תלמיד שמצטיינים במדע יהיו מנויים על *Scientific American* וכדומה.

טיפול מצוינות באמצעות תכניות ייעודיות לתלמידים נבחרים

תכניות ייעודיות תפעלנה בצורה מעמיקה בקרב מספר מצומצם ונבחר של תלמידים. חשוב שתכניות אלה תהיינה אטרקטיביות וסלקטיביות, ועליהן לא רק לטפח מצוינות אלא גם לבנות מחדש את תפיסת המצוינות ואת ערכה.

בבואנו לטפח מצוינות של תלמידים בעלי כישורים מיוחדים ובולטים בתחומם, יש לזכור שהם בראש ובראשונה ילדים, ורווחתם הנפשית תלויה במידת יכולתנו להבין את הצרכים המיוחדים שלהם ולהתאים את הסביבה לצרכים אלה. לפיכך עלינו לתת מענה גם לצרכים הרגשיים והחברתיים של תלמידים אלה. במסגרת זו יש לסייע לתלמידים להתמודד עם רגשות שונים: חרדה, מתח, אכזבה, תסכול ועם נטיות למושלמות ולביקורתיות, לטפח יכולות הקשורות בחכמת הלב כמו: הקשבה, אמפתיה, מודעות לרגשות, ביטוי רגשות, ניהול רגשות ועוד. בנוסף, יש

הרחבת ההשכלה הכללית

בכדי לקדם את ההשכלה הכללית של משתתפי התכנית, יתקיימו הרצאות בנושאים שונים שאינם נלמדים בבתי הספר: פיסיקה מודרנית, רפואה, מחשבים, פילוסופיה, היסטוריה, אנתרופולוגיה, מדעי המדינה ועוד.

הצבת אתגר צוותי

אחת לפרק זמן מוגדר יתמודדו המשתתפים בתכנית לטיפוח מצוינות ברחבי הארץ עם בעיה שתוצג בפניהם לפתרון בזמן נתון. כל המשתתפים יערכו סיעור מוחות ממוחשב (בפורום מיוחד שיוקם לעניין זה באתר אינטרנט) ויציעו רעיונות ופתרונות. אפשר להציג את הרעיונות האלה לגופים שמעוניינים בכך וליישם במידת האפשר.

פעולות שתכליתן להגדיל את הסיכויים ללימודים גבוהים

בבואנו לפעול להגדלת הסיכוי של תלמידי התכנית להשתלב בלימודים אקדמיים, יש להתייחס למספר גורמים העלולים לעכב או למנוע לימודים גבוהים. להלן חלק מהם:

- מגורים בסביבה המרוחקת מבחינה פיזית ו/או תרבותית מהאקדמיה.
- חוסר יכולת לממן את שכר הלימוד.
- תעודת בגרות ברמה לא מספיקה.
- הישגים נמוכים בבחינות פסיכומטריות.
- קשיים בהתארגנות בכל הקשור בתהליכי ההרשמה והקבלה.

בכדי להתגבר על גורמים אלה אנו ממליצים:

- לערוך היכרות של התלמידים עם העולם האקדמי (פקולטות, תחומי לימוד, תחומי מחקר, תנאי קבלה ועוד) על ידי ביקור באוניברסיטאות שונות, מפגשים עם סטודנטים ומרצים, פרויקטים משותפים ועוד.
- לממן מלגות ללימודי השנה הראשונה באקדמיה בתמורה להתנדבות של הסטודנטים לעתיד במסגרות כמו תכנית פר"ח.
- ללוות בוגרים בתחילת דרכם האקדמית על ידי מלווה מטעם תכנית ההצטיינות.

ההתמחות היא לאפשר לתלמידים להגיע לשליטה בתחום הדעת ברמה גבוהה ולאפשר להם להפגין ביצועים בתחום בדרכים שונות. למשל: להוכיח או להפריך טענה, להציג עמדה מנומקת, תוצר או ביצוע מסכם שמעיד על הבנת התחום. תהליך ההתמחות יהיה דומה לתהליך המחקר באקדמיה או בתעשייה הכולל את השלבים הבאים:

- בחירת נושא.
- למידתו לעומק כולל הנושאים סביבו.
- הגדרת בעיה או שאלה לחקירה.
- העלאת השערות או פתרונות אפשריים.
- בדיקה (או הוכחת טענה).
- ביצוע מסכם (עבודה כתובה, תוכנת מחשב, מודל, פרויקט, הרצאה מאלפת, פוסטר ועוד).

יצירת אופק אקדמי

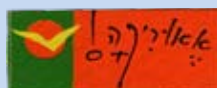
למצטיינים בתחום דעת מסוים יש לאפשר להתפתח מעבר לדרישות הבסיסיות של בית הספר, כמו למשל, על ידי השתתפות בקורס ברמה אקדמית, למידת סוגיות ספציפיות או העמקה בחידושים בתחום. אפשר גם לטפח ידע ומומחיות בתת-נושא (למשל טריגונומטריה במתמטיקה), כך שהתלמידים יוכלו לפתח מומחיות, להציג אמירה מקורית, להגיע לתובנות ו/או ליצור הקשרים חדשים.

העמקה במקצוע הנלמד בכיתה

חשוב לאפשר למידת נושא מורכב הנלמד בכיתה לעומק, כך שהתלמידים יוכלו להתמצא בו ברמה גבוהה ויוכלו לעזור למורה בעבודתו.

טיפוח החשיבה

חשוב לעסוק באופן מפורש בנושאי חשיבה שונים כחלק בלתי נפרד של תרבות הכיתה: טיפוח חשיבה ביקורתית, כמו גם טיפוח חשיבה יצירתיות, למידה של תכסיסי החשיבה כדוגמת תכסיסי חשיבה המצאתית, חשיפת הנחות מובלעות, הגדרת בעיות בדרכים שונות, אי-הינעלות על פתרון יחיד ועוד. את התכנים הללו יוכלו התלמידים ליישם בפרויקטים שבהם יהיו מעורבים, תוך התבוננות עצמית ובחינה של תהליך העשייה לשם שיפור וקידום.

בוגרי תכנית ההצטיינות

בוגרי התכנית הבולטים במיוחד יתקבלו לקבוצת בוגרים ממשיכה, ידידי התכנית. קבוצת בוגרים זו תמשיך להיות בקשר עם התכנית גם בזמן השירות הצבאי ולאחריו, ותקבל תמיכה ועזרה (רעיונית, כלכלית ו/או אחרת) בתהליך הקבלה לאוניברסיטה, במהלך הלימודים האקדמיים וההשתלבות בשוק העבודה.

- לסייע לתלמידי התכנית המגיעים מהפריפריה, הפוגשים בפעם הראשונה את האקדמיה בהתאם לצרכים האישיים של כל אחד (סיוע בהכנה למבחנים פסיכומטריים, במילוי טפסים וכדומה).

סיכום

אחדות בהן ניתן ליישם את התפיסה המוצעת ברמות שונות ובמסגרות לימוד שונות. טיפוח המצוינות בהתאם לתפיסה שהוצגה עשוי להשפיע לא רק על תלמידים ומורים, אלא על הנורמות המקובלות בתרבותנו ובחברה כולה.

במאמר הוצגה תפיסה חלופית למצוינות – תפיסת המצוינות התהליכית. המצוינות התהליכית מתמקדת לא רק בתוצר, אלא ובעיקר בתהליך ובדרך. תפיסה זו פותחת את המצוינות למגוון רחב של ילדים בקשת של תחומים ומאפשרת לרבים לחוות את החוויה המעצימה של מצוינות. במאמר תוארו דרכים

